

Irena Kutyłowska

Stołpie, gm. Nowosiółki, woj.
chełmskie. Stanowisko 1

Informator Archeologiczny : badania 11, 198-199

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

około 3 km na zachód od centrum miasta Olkusa. Jest to swarty kompleks obiektów sabytkowych, do których należy wczesnośredniowieczny gród, relikty średniowiecznego kościoła pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela, usytuowanego na majdanie grodu oraz przykościelny ośmianarowy średniowieczny i osadów nowożytnych.

Zakończono trzy wykopy: wykop 1, o wymiarach 3x2 m, usytuowany na majdanie grodu, przy zachodniej ścianie kościoła; wykop 2 o wymiarach 65x2 m, usytuowany na linii północ-południe i przecinający w.w. kościół, przestrzeń między nim a wałem wewnętrznym, wał, fosę, wał zewnętrzny oraz na znacznej długości przedpola grodu. Wykop 3, o wymiarach 15x2 m, przecinał wzdłuż linii wschód-zachód kościół, krzyżując się jednocześnie z wykopem 2. Stwierdzono, iż gród ma metrykę wczesnośredniowieczną, o czym świadczą nieliczne, jak dotychczas, choć występujące na terenie grodu materiały archeologiczne, datowane na XII/XIII-XIII w.

Gród, o kształcie elipsy, posiadał dwa pierścienie wałów wał wewnętrzny i zewnętrzny - oraz stosunkowo głęboką, usytuowaną między nimi fosę. Fosa wykuta była w skale wapiennej. Podobnie przedstawiała się konstrukcja wałów, również wykutych w skale i wzniesionych w górnych partiach konstrukcją drewniano-sienną, po której zachował się ślad, w postaci warstewki spalenizny. W II pokowie XIII wieku lub na początku XIV wieku, gród uległ zniszczeniu /warstwa spalenizny, groty bełtów kruszywa w wałach grodu/. Wówczas to najprawdopodobniej, na majdanie grodu wybudowano z wapienia kościół św. Jana Chrzciciela, wokół którego założono ośmianarowy przykościelny, zajmujący również przedpole grodu.

Żarli chowani byli na ogół w trumnach drewnianych, wzdłuż linii wschód-zachód, z głową zmarłego w kierunku zachodnim. Były to pochówki w większości wypadków bez wyposażenia. Tylko nieliczne posiadały sprzączkę pasa lub obrączkę. Przeważającą większość pochówków datować można na wiek XIV. W obrębie kościoła odkryto pochówki XVII-wieczne, z monetami w ustach. Były to najoszczędziej wyposażone Jana Kasiemiera. Kościół uległ zniszczeniu najprawdopodobniej w okresie najazdu szwedzkiego, ze czym przesadnie odkryty tu materiał z w. XVII, pochówki - oraz brak materiału z wieku XVIII. Potwierdzałoby to również wyobrażenie kościoła na starej mapie górniczej z I poł. XVIII wieku, na którym jest on przedstawiony jako ruina.

Badania będą kontynuowane.

STOBNICA-TRZYMORGI, gm. Ręczno
woj. piotrkowskie
Stanowisko 2

patra
neolit

STOLPIS, gm. Nowosiółki
woj. chełmskie
Stanowisko 1

Uniwersytet Marii Curie-
Skłodowskiej
Zakład Archeologii Polski
w Lublinie

Badania prowadziła mgr Irena Kutylowska. Finan-

sował Wydział Kultury w Chełmie Lubelskim.
Drugi sezon badań. Gródek wczesnośredniowieczny /XI-XIII w./.

W bieżącym sezonie założono dwa wykopy w obrębie gródka: wykop nr 9 o wymiarach 3x6 m na północnym zboczu i wąski wykop sondażowy nr 10 o wymiarach 9 x 1,5 m w centralnej partii majdanu.

Wykop nr 9 miał na celu ustalenie pierwotnego zasięgu nasypu gródka w kierunku północnym oraz odsłonięcie fundamentów północnej ściany wieży. Jak się okazało, północne zbocza gródka są dobrze zachowane - nasyp rumoszu wapiennego ma prawie pionowe zbocza z widocznymi odciskami belek zewnętrznego oblicowania. Układ warstw calcowych i nawarstwień gródka, poza warstwą VA, jest analogiczny do odsłoniętego w wykopach na południowym i wschodnim zboczu w 1976 r. Warstwa VA miąższości 10-20 cm zalega między warstwą VI-calcową, a warstwą V, którą stanowią przepalone konstrukcje drewniane pod nasypem gródka. Struktura warstwy VA jest charakterystyczna dla warstw budowlanych: grudki zaprawy, drobny gruz kamienia wapiennego i zlepionca, ułamki cegły palcówki oraz powiązanie jej z wkopem fundamentowym wieży wskazują, że jest to warstwa budowlana wieży. Fundament zagłębiony jest w calcowej rędzinie na głębokość 40-50 cm i posadowiony na stropie marglu kredowego. Stanowią go duże głazy zlepionca ułożone bez zaprawy i ściśle wypełniające wkop. Materiał zabytkowy uzyskany w tym wykopie z nawarstwień gródka stanowi: niewielka ilość ceramiki wczesnośredniowiecznej, z XI-XIII wieków, fragmenty ceramicznych płytek glazurowanych, ułamki cegły palcówki oraz kości.

Wykop 10 założono na majdanie w celu przesiedlenia nawarstwień związanych z użytkowaniem gródka i ewentualnej zabudowy w partii centralnej. Eksplorowano go do głębokości 90-140 cm, to jest do stropu warstwy IV - stanowiącej nasyp gródka. Poziom użytkowy wyznacza bruk kamienny. Układ nawarstwień nad brukiem jest analogiczny, do odsłoniętych w sezonie ubiegłorocznym. Nowych danych dostarczyły układ i strukturę warstwy II. Jest ona rozsypiskiem obiektu, prawdopodobnie o konstrukcji drewniano-glinianej zlokalizowanego przy południowym zboczu gródka. Po pożarze obiekt ten częściowo runął do wnętrza, zaś pozostałe relikty obiektu utworzyły wyniesienie, wyraźnie górujące do dziś, nad poziomem majdanu. Niestety syplik gruzowisko tworzące warstwę II utrudnia eksplorację i uniemożliwia odczytanie planu tego obiektu.

Podczas prac badawczych wykonano inwentaryzację fotogrametryczną wieży. Wysokość jej obecnie wynosi około 20 m; z zewnątrz była prostokątna, wewnątrz okrągła /średnica od 3 do 3,6 m / do wysokości 15 m. Na tej wysokości wewnątrz rozszerza się i zmienia swój rzut na oktogon z niszami i kolistą apsydą w ścianie wschodniej. To niewątpliwie sakralne pomieszczenie o wymiarach 4,9 x 5,2 mma wszystkie ściany licowane cegłą palcówką.

Prace archeologiczne i badania architektoniczne będą prowadzone w dalszym ciągu.

Zabytki znajdują się w zbiorach Zakładu Archeologii UMCS.